

81. Maanantaina 4 p. syyskuuta 1944

kello 21.

Päiväjärjestys.

Ilmoituksia.

Puhetta johtaa puhemies H a k k i l a.

Nimenhuudon asemesta merkitään läsnäoleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat tämän päivän edelliseen täysistuntoon, sekä lisäksi edustajat Annala, Kallia, Kilpi, Paavolainen, Pesonen, Valanne ja Vesterinen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyyntö.

Vapautusta eduskuntatyöstä saa perheessä sattuneen sairauden takia tästä päivästä 14 päivään asti ed. Cederberg.

Valtioneuvoston tiedonanto.

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esittää pääministeri valtioneuvoston tiedonannon.

Kun asia mielestäni on sen laatuinen, että se olisi käsiteltävä suljetuissa istunnoissa, olen antanut sulkea kuunteluparvekkeet ja esitän työjärjestyksen 58 §:n mukaisesti eduskunnan päätettäväksi, hyväksyykö eduskunta tämän menettelytavan. Ehdotukseen asian käsittelystä suljetuissa istunnoissa liittyy puhemiesneuvoston ehdottama lisäys, että jos asia käsitellään suljetuissa istunnoissa, pöytä-

kirjat istunnoista julkaistaan heti, kun puhemiesneuvosto katsoo sopivaksi niiden julkaisemisen.

Puhemiehen ehdotus ja siihen liittyvä puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Pääministeri H a c k z e l l: Herra puhemies! Sen jälkeen, kun eduskunnalle lauantai-iltana annettiin tiedonanto ulkopoliittisesta tilanteesta ja hallitus sai eduskunnalta luottamuslauseen, on tapahtunut sellaista, jonka tiedoittamisen eduskunnalle hallitus katsoo nyt tarpeelliseksi. Kun sitäpaitsi tasavallan presidentti on määrännyt minut sen valtuuskunnan puheenjohtajaksi, jonka tehtävänä on neuvotella neuvostohallituksen kanssa rauhasta, ja minä tämän tehtävän takia joudun olemaan jonkin aikaa poissa maasta, on siitäkin syystä katsottu tarpeelliseksi antaa eduskunnalle tiedonanto, jonka yhteydessä sillä on tilaisuus lausua käsityksensä viimeisimmistä tapahtumista, jotta hallitus valtuuskunnan lähdön hetkellä olisi selvillä, nauttiiko se edelleen eduskunnan täyttä luottamusta.

Eräät niistä tiedoista, jotka tässä tulen antamaan, ovat sen luontoisia, että ne olisi ehkä ollut sopivinta antaa eduskunnalle ulkoasiainvaliokunnan kautta. Asioiden vyöryessä nopeasti eteenpäin on kuitenkin katsottu, että nekin, jo yksin ajan voittamisen kannalta, on tarkoituksenmukaisinta esittää tässä yhteydessä.

Ennen ajankohtaisten asiakirjain esittämistä minun lienee syytä mainita, että valmistelutyöt äskettäin ottamaamme askeelta varten ovat jo olleet pitkän aikaa käynnissä. Syyskuun 27 päivänä 1943 asetettiin Ulkoasiain Valmistelukunta, jonka tehtävänä oli tulevia rauhanneuvot-

teluja varten selvittää erinäisiä tärkeitä poliittisia ja taloudellisia kysymyksiä ja koota tätä varten tarvittavaa aineistoa. Valmistelukunnalla oli valtion komitean luonne. Sen kokoonpanossa ei ole otettu huomioon eri puolueiden voimasuhteita, vaan tarkoituksena on ollut, että jäsenillä olisi mahdollisimman suuri asiantuntemus ja arvovalta sekä perehtyneisyys erittäinkin suomalais-venäläisiin suhteisiin. Valmistelukuntaan ovat kuuluneet silloinen ulkoasiainministeri Henrik Ramsay puheenjohtajana ja ulkoasiainministeriön kansliapäällikkö ministeri P. J. Hynninen varapuheenjohtajana sekä seuraavat jäsenet: ministeri R. Erich, ministeri Carl Enckell, kenraaliluutnantti Oscar Enckell, professori Ragnar Furuholm, pääministeri A. Hackzell, kansanedustaja Antti Kukkonen, valtioneuvos J. K. Paasikivi, pääjohtaja Oskar Reinikainen, professori Väinö Voionmaa ja kirkkoherra L. A. Heljas. Valmistelukunta on työskennellyt eri jaostoina, joiden puheenjohtajina ovat olleet herrat Erich, Paasikivi, Hackzell ja Voionmaa. Valmistelukunnassa on laadittu kaikkiaan 19 laajahkoa mietintöä ja lausuntoa eri kysymyksistä. Sellaisista voidaan mainita „Nykysoita ja sen alkuvaiheet”, „Moskovan rauhan poliittinen ja taloudellinen merkitys”, „Ahvenanmaan kysymys”, „Pohjoismainen yhteistyö”, „Suomen suhteet Kansainliittoon”, „Suomen suhteet Englantiin ja dominioihin” y. m. Lisäksi on olemassa runsaasti muuta aineistoa ja eräs keskeneräinen pohjoismaista yhteistyötä koskeva mietintö.

Mitä sitten lauantaina pidetyn eduskunnan suljetun istunnon jälkeisiin tapahtumiin tulee, niin välittömästi eduskunnan istunnon jälkeen kulumalla kuun 2 päivänä kello 22 teki ulkoasiainministeri Enckell Saksan lähettiläälle, ministeri v. Blücherille seuraavan ilmoituksen:

„Suomen kansan harras pyrkimys rauhaan ja Suomea uhkaava vaara menettää vapautensa ovat saattaneet hallituksen ryhtymään toimenpiteisiin aselepo- ja rauhanneuvottelujen aloittamiseksi; kyseessä olevat toimenpiteet on eduskunta hyväksynyt.

Saksan taistelu sodanpäämääriensä puolesta on Koillis-Europassa liittynyt Suomen vapaustaisteluun ja kolmen viimeksi kuluneen sotavuoden aikana Saksa usein

on uhrautuvalaisella tavalla tukenut ja auttanut meitä.

Kun Suomen elinedut kuitenkin vaativat mahdollisimman nopeata rauhantekoa ehdoin, jotka turvaavat maan itsenäisyyden, ei ole enää mahdollista, että Suomen valtioaluetta käytetään Saksan sotatarkoituksiin.

Liittoutuneiden suurvaltojen puolelta vaadittiin sen vuoksi ehtona rauhanneuvottelujen aloittamiseksi, että Suomen piti julkisella selityksellä ilmoittaa, että suhteet Saksaan katkaistaan, että Saksaa pyydetään kahden viikon kuluessa poistamaan joukkonsa Suomen valtioalueelta ja että, ellei näin ole tapahtunut syyskuun 15 päivään mennessä, joukot riisutaan aseista ja luovutetaan.

Suomen hallitus katsoo olevansa pakotettu täyttämään asetetut ehdot, ja eduskunnan edellämäinintun päätöksen mukaisesti tulee vaadittu julkinen selitys tänään annettavaksi.

Maittemme välisen monivuotisen aseveljeyden nimessä Suomen hallitus toivoo Saksan osoittavan hyväätahtoista ymmärtämystä niitä vaikeuksia kohtaan, joiden vallitessa me pyrimme turvaamaan vapautemme tuleviksi ajoiksi”.

Valmistavista toimenpiteistä ennen rauhankysymyksen ratkaisua eduskunnassa on mainittava Neuvostoliitolle annettu tiedotus, jonka presidentti-ylipäällikkö on tahtonut tehdä, kun hän on tahtonut saada perille erinäisiin perustein perustelun ehdotuksen aselevosta. Tähän ehdotukseen on saatu seuraava vastaus, joka on saapunut tänään kello 1 yöllä:

„Neuvostoliiton hallitus vaatii, että Suomen hallitus hyväksyy ne ennakkoehdot, jotka Neuvostoliiton hallitus on esittänyt 29 päivänä elokuuta, nim.:

1. Suomen hallituksen täytyy julkisesti ilmoittaa katkaisevansa suhteet Saksaan ja vaativansa saksalaisten sotajoukkojen poistamista Suomen alueelta syyskuun 15 päivään mennessä, jolloin, mikäli saksalaisia sotajoukkoja ei määrääjan umpeen mennessä ole poistettu Suomesta, saksalaiset joukot riisutaan aseista ja luovutetaan liittoutuneille sotavankeina.

2. Siinä tapauksessa, ettei Saksa poista joukkojaan Suomesta syyskuun 15 päivään mennessä, Neuvostoliiton hallitus suostuu auttamaan Suomen armeijaa sak-

salaisten sotavoimien aseista riisumisessa ja luovuttamisessa liittolaisille sotavankeina.

3. Neuvostoliiton hallitus suostuu sota-toimien lopettamiseen kello 8 aamulla 4 päivänä syyskuuta rintamalohkolla Miinoan korkeudelta etelään, jos Suomen hallitus täyttää Neuvostohallituksen ennakkoehdot Neuvostoliiton tämän ilmoituksen ensimmäisen kohdan mukaisesti, jolloin kaikki muut kysymykset on ratkaistava aselepoa koskevien neuvottelujen aikana."

Tämän toisen kohdan johdosta on syytä huomauttaa, että se vastaus, joka tänään saatiin, ei ole täysin yhtäpitävä senannon kanssa, minkä lauontaina eduskunnalle esitin. Silloisen tietomme mukaan saksalaiset „tullaan riisumaan aseista ja kohtelemaan sotavankeina". Uudesta tekstistä ilmenee, että saksalaiset on luovutettava liittoutuneille, mikäli eivät täältä poistu.

Aselevon toimeenpanon käytännöllisestä puolesta on sanottava, että erällä rintamalohkoilla tuli taukosi tänä aamuna, kuten sovittu, kello 8, mutta erällä lohkoilla vasta myöhemmin eikä kaikkialla todennäköisesti vieläkään ole lakannut. Tälle seikalle ei kuitenkaan ole annettava suurempaa merkitystä, koska se on voinut riippua ainakin suurelta osaltaan paikallisista syistä tai erinäisistä väärinkäsityksistä.

Mitä muihin käytännöllisiin toimenpiteisiin tulee, tasavallan presidentti on, kuten jo toisessa yhteydessä mainitsin, määrännyt Moskovaan lähtevän valtuuskunnan puheenjohtajaksi minut sekä jäseniksi puolustusministerin, jalkaväen kenraali Rudolf Waldenin ja yleisesikunnan entisen päällikön kenraaliluutnantti Oscar Enckellin sekä yleisesikuntaeversti A. Paasosen. Asiantuntijoina seuraavat valtuuskuntaa ulkoasiainministeriön kansliapäällikkö, ministeri P. J. Hynninen, vuorineuvos Berndt Grönblom ja lakitieteen tohtori Erik Castrén. Valtuuskunta lähtee matkalle lähipäivinä.

Näiden äsken tehtyjen poliittisten ja sotilaallisten ratkaisujen johdosta on ylipäällikön määräyksestä tänään kello 6 aloitettu evakuointi kaikissa niissä kunnissa, jotka sijaitsevat Moskovan rauhan rajan itäpuolella, mutta joita ei vielä ai-

kaisemmin ole tarvinnut evakuoida. Evakuoitavaksi tulee näin 70,000 ihmistä ja 60,000 eläintä. Useiden nyt evakuoitavien kuntien asukkaat on toistaiseksi osoitettu lähimpiin Moskovan rajan tällä puolella oleviin pitäjiin, tällä tavalla on evakuointi voitu saada nopeammaksi.

Vaikka evakuoiminen on sattunut parhaaseen viljankorjuu aikaan, on kuitenkin toiveita, että melkoinen osa viljaa saadaan pelastetuksi. Jo elokuun loppuun mennessä oli palautetulta alueelta tuotu noin 1,300,000 kg viljaa. Kun päivittäiset lähetykset ovat noin 250,000 kg, oli pelastettu määrä ilmeisesti jo noussut huomattavasti yli 2 milj. kilon, ennenkuin evakuointi alkoi.

Toinen polttava tämän hetken kysymys on kauppalaivastomme kohtalo. Meillä oli v. 1939 noin 670,000 bruttorekisteritonia. Siitä oli tämän vuoden heinäkuussa jäljellä vain noin 417,000 bruttorekisteritonia. Jäljellä oleva tonnistomme on ollut Pohjanmeren ja Itämeren sekä Norjan rannikon liikenteessä. Pohjanmeren liikenteen käytyä yhä vaaranalaisemmaksi on aluksiamme koetettu vetää Itämeren piiriin, jossa nykyinen kauppalaivastomme käytännöllisesti katsoen tällä hetkellä on. Saksan satamissa on aluksiamme ainakin 18, mahdollisesti jonkin verran enemmän, mutta näyttää siltä, että nämä alukset saavat palata kotimaahan.

Kun olisi saattanut olla mahdollista, että tehty poliittinen ratkaisu olisi aiheuttanut järjestyshäiriöitä, annettiin maan poliisivoimille ohjeet mahdollisten levottomuuksien estämiseksi. Valtiollinen poliisi ryhtyi samalla varotoimenpiteisiin Saksan propaganda-asiamiesten sekä eräitten heidän yhteysmiestensä suhteen. Kun muuten täysin merkityksettömien suomalaisten kansallissosialististen järjestöjen johtomiesten oli todettu olleen kosketuksissa saksalaisten asiamiesten kanssa, ryhdyttiin heihinkin nähden erinäisiin varovaisuustoimenpiteisiin. Saksan kansallis-sosialistisen puolueen tšekäläiseltä piirijohtajalta vaadittiin lupaus siitä, että hän kehoittaa puolueen tšekäläisen osaston jäseniä, jotka kaikki ovat Saksan kansalaisia, pysyttelemään asunnoissaan. Valtiollisen poliisin toimesta pidätettiin kaikkiaan 9 henkilöä. Tämän lisäksi määrättiin asettumaan maaseudulle 6 henkilöä ja 8:lta vaa-

dittiin sitoumus, että he pysyttelevät asunnoissaan ja pidättäytyvät kaikesta poliittisesta toiminnasta. Kansallissosialististen järjestöjen sanomalehdet „Kansallissosialisti”, „För Frihet och Rätt”, „Uusi Eurooppa” ja „Vapaa Suomi” eivät enää ilmesty.

Yleinen mielipide oli kuitenkin sotilaallisen tilanteen viimeaikaisen radikaalin kehityksen vaikutuksesta siinä määrin kypsytynyt tehtyyn ratkaisuun, että hallituksen toimenpiteet on kaikissa piireissä otettu vastaan erinomaisen rauhallisesti. Minkäänlaisia järjestyshäiriöitä ei ole syntynyt eikä miltään taholta ole havaittu merkkejä, jotka viittaisivat hallituksen politiikan vastaiseen toimintaan. Tämän johdosta on poliisin toimenpiteet voitu rajoittaa, kuten edellisestä ilmenee, minimaalisen vähiin, ja niistäkin tullaan luopumaan sitä mukaa, kun välien katkaisemisesta Saksaan johtunut tilanne lopullisesti selviää.

Nykyisen vaikean tilanteen velvoitukset on laajoissa kansalaispiireissä tajuttu odottamattoman hyvin. Lukuisat voimakkaat kansalaisjärjestöt ovat kiirehtineet lausumaan julki horjumattoman luottamuksensa tasavallan päämieheen. Niinpä on Suomen Aseveljien Liitto hyväksynyt ja hallituksen tietoon saattanut seuraavat ponnet:

1) Meidän on ryhmityttävä ylipäällikkömme, tasavallan päämiehen ympärille jos mahdollista entistään lujemmin ja annettava hänelle sekä valtiomme koko johdolle jakamaton, voimakas tuki toiminnassa kansamme olemassaolon ja tulevaisuuden turvaamiseksi.

2) Meidän on toiminnassamme osoitettava itsehillintää, kansallista kuria ja uhrivalmiutta, huomioonottaen, että maan etu on yläpuolella kaiken muun. Hajaanusilmiöt on torjuttava ja kommunistinen toiminta päättäväisesti tukahdutettava.

3) Meidän on itsellemme ja toisillemme selvitettävä ne vähimmäisedellytykset, joista kansamme on kaikissa olosuhteissa pidettävä kiinni. Ne ovat armeijamme säilyminen ja sille välttämättömien puolustusedellytysten olemassaolo, itsemääräämisoikeutemme ja kansalaistemme koskemattomuus.

4) Heittäytymistä perusteettomaan rauhanoptimismiin ja viholliseen kohdistu-

vaan vaaralliseen hyväuskoisuuteen on vastustettava ja kansan taistelutahto ylläpidettävä lujana, jotta meillä olisi taistelua jatkamalla mahdollisuus torjua vaatimukset ehdottomasta antautumisesta tai siihen johtavat mahdollomat rauhan ehdot.

5) Sosiaalinen toimintamme kansamme kohtalonvaiheissa eniten kärsineiden, erityisesti siirtoväen, hyväksi on entisestäänkin voimistutettava. Sillä luodaan kansamme kestävyuden ja yksimielisyyden vahvimpia takeita.

6) Meidän on ympäristössämme lujitettava yhteistuntoa, uhrivalmiutta ja toimintatarmoa ja uskoa Suomen tulevaisuuteen, joka on turvattava suurimmatkin vaikeudet voittamalla.

Näistä ponsista meillä on itsekullakin oppimista tänä vakavana aikana.

Suunnilleen samansisältöisen julkilausuman on Suomen Reserviupseeriliiton valtuuskunta ja hallitus yhteisessä kokouksessaan hyväksynyt ja saattanut horjumattoman luottamuksen vakuutuksin Suomen Marsalkan tietoon. Kolmanneksi voin mainita, että Akateemisen Karjala-Seuran edustajat tänä aamuna kävivät luonani ja ilmoittivat, että seura on valmis asettamaan voimansa maan hallituksen käytettäväksi.

Arvoisat kansanedustajat!

Olen hallituksen saamien tietojen valossa koettanut kuvata tämän hetken tilannetta ja lauanteen askelemme vaikutuksia niin maan ulkomaisten suhteiden kuin kotirintaman kannalta. Minun on syytä korostaa, että meillä on selvitettävänä mitä raskain sota moninaisine ja monimutkaisine probleemoineen. Jo neuvottelujen aikaansaaminen suoranaisen kosketuksen puutteessa on ollut työläistä ja siihen on liittynyt runsaasti vaikeuksia. Väärinkäsityksiä syntyy, ja ne voivat helposti muuttua kohtalokkaiksi. Venäläisten on monesti vaikeata ymmärtää meidän näkökohtiamme ja erilaisen historialliseen kehitykseen perustuvia käsityksiämme, kuten niin usein olemme voineet havaita. Näin ollen on meidän etukäteen otettava lukuun, että neuvottelut tulevat olemaan erittäin vaikeat, eikä niiden antama tulos parhaassakaan tapauk-

nessa voi vastata sitä, mitä toivoisimme.

Hallitus toivoo, että eduskunta selostuksen kuultuaan hyväksyisi yksinkertaisen päiväjärjestykseen siirtymisen.

Ruotsinkieliset kansanedustajat tulevat saamaan tämän tiedonannon ruotsalaisena käännöksenä, joka tulee sisällytettäväksi pöytäkirjaan pian tämän jälkeen, koska se ei ole ennättänyt tulla ajoissa. valmiiksi.

De svenska riksdagsmännen komma att tillhandahållas detta meddelande i svensk översättning, som jämväl bör ingå i protokollet, men som icke i tid hunnit bli färdig.

Puhemies: Pääministerin puhe otetaan pöytäkirjaan myös ruotsinkielisenä.

Valtioneuvoston tiedonanto on ruotsiksi näin kuuluva:

Herr Talman!

Sedan riksdagen om lördag på aftonen informerades om det utrikespolitiska läget och regeringen erhöll riksdagens förtroendevotum, har mycket sådant inträffat, som regeringen anser det vara nödvändigt att delgiva riksdagen.

Emedan republikens president dessutom utsett mig till ordförande i den delegation, som har till uppgift att förhandla med Sovjetregeringen om fred och jag till följd av detta uppdrag kommer att vara borta från Finland för en tid, har man även av denna orsak ansett det nödigt att delgiva riksdagen ett meddelande, i samband med vilket denna är i tillfälle att uttala sin uppfattning om de senaste händelserna, på det att regeringen vid tiden för delegationens avfärd måtte vara på det klara med huruvida den fortfarande åtnjuter riksdagens fulla förtroende.

En del av de uppgifter, som jag här kommer att lämna, äro av den art, att det måhända hade varit lämpligare att delgiva dem riksdagen via utrikesutskottet. Då händelserna emellertid jaga varandra i snabb takt har man ansett det vara ändamålsenligast, att redan med tanke på tidsbesparingen framlägga även dessa i detta sammanhang.

Redan innan jag framlägger de aktuella handlingarna torde det vara skäl att nämna, att de förberedande arbetena på det steg, som vi nyss tagit, redan länge varit i gång. Den 27 september 1943 tillsattes ett Beredningsutskott för utrikesärenden, som hade till uppgift att förkommande fredsunderhandlingar klarlägga en del viktiga politiska och ekonomiska frågor och för detta ändamål sammanställa det erforderliga materialet.

Beredningsutskottet hade karaktären av en statlig kommitté. I dess sammansättning har styrkeförhållandet mellan de olika partierna icke beaktats utan avsikten har varit att medlemmarna måtte besitta en möjligast stor sakkännedom och auktoritet samt äga förtrogenhet med frågor rörande speciellt de finsk-ryska relationerna. Till beredningsutskottet ha hört som ordförande dåvarande utrikesministern Henrik Ramsay, som viceordförande kanslichefen vid utrikesministeriet minister P. J. Hyyninen samt som övriga medlemmar: minister R. Erich, minister Carl Enckell, generallöjtnant Oscar Enckell, professor Ragnar Furuholm, statsminister A. Hackzell, riksdagsman Antti Kukkonen, statsrådet J. K. Paasikivi, generaldirektör Oskari Reinikainen, professor Väinö Voionmaa och kyrkoherde L. A. Heljas. Beredningsutskottet har arbetat i olika sektioner, i vilka herrar Erich, Paasikivi, Hackzell och Voionmaa funkerat som ordförande. I beredningsutskott har utarbetats inalles 19 digra betänkanden och utlåtanden i olika frågor. Bland dem kunna nämnas „Det nu pågående kriget och dess inledande skeden”, „Moskvafredens politiska och ekonomiska betydelse”, „Ålandsfrågan”, „Det nordiska samarbetet”, „Finlands relationer till Nationernas förbund”, „Finlands relationer till England och dominions” m. m. Ytterligare föreligger rikligt med annat material och ett halvfärdigt betänkande angående det nordiska samarbetet.

Vad de efter lördagens sekreta riksdagsplenum timade händelserna vidkommer, så delgav utrikesminister Enckell omedelbart efter Riksdagens plenum den 2 innevarande månad klockan 22 Tysklands härvarande sändebud, minister v. Blücher, följande meddelande:

„Finlands folks innerliga strävan att ernå fred och faran att Finland förlorar sin frihet har förmått regeringen att skrida till åtgärder i syfte att inleda förhandlingar om vapenstillstånd och fred; ifrågavarande åtgärder ha godkänts av riksdagen.

Tysklands kamp för sina krigsmål har i Nordösteuropa anslutit sig till Finlands frihetskamp, och under de tre sistförflutna krigsåren har Tyskland ofta understött och bistått oss på ett uppoffrande sätt.

Då emellertid Finlands vitala intressen kräva att fred slutes så snabbt som möjligt på villkor som trygga landets självständighet, är det icke längre möjligt att Finlands riksområde användes för uppnående av Tysklands krigsmål.

Från allierade stormakternas sida krävde man därför som villkor för inledande av fredsförhandlingar, att Finland genom en offentlig förklaring bör meddela, att förbindelserna med Tyskland apbrytas, att Tyskland uppmånas att inom två veckor dra bort sina trupper från finskt riksområde, samt att, för såvitt detta icke skett före utgången av den 15 september, trupperna avväpnas och överlämnas.

Finlands regering anser sig vara nödgad att uppfylla de uppställda villkoren, och jämlikt riksdagens ovannämnda beslut kommer den offentliga förklaring man krävt av oss att avges i dag.

Med tanke på det mångåriga vapenbrödrskapet mellan våra länder hoppas Finlands regering att Tyskland ställer sig välvilligt förstående till de svårigheter under vilka vi sträva att trygga vår frihet för kommande tider.”

Bland de förberedande åtgärderna innan fredsfrågan avgjordes i riksdagen kan nämnas ett Sovjetunionen tillställt meddelande, som Presidenten-Överbefälhavaren velat lämna då han till Sovjetunionens kännedom velat bringa ett på vissa grunder baserat vapenstillståndsöförslag . På detta förslag har erhållits följande svar, som ingick i dag klockan 1 på natten:

„Sovjetunionens regering kräver, att Finlands regering godkänner de preliminära villkor, som framlagts av Sovjetunionens regering den 29 augusti, nämligen:

1. Finlands regering bör offentligt för-

klara att den avbryter förbindelserna med Tyskland och att den kräver de tyska stridskrafternas bortdragande från finskt territorium före utgången av den 15 september, varvid, för såvitt de tyska stridskrafterna icke före tidsfristens utgång dragits bort från Finland, de tyska trupperna avväpnas och överlämnas till de allierade i egenskap av krigsfångar.

2. För det fall, att Tyskland icke drar bort sina trupper från Finland före utgången av den 15 september, samtycker Sovjetunionens regering till att bistå Finlands armé vid avvapnandet av de tyska krigsfångarna och deras överlämnande till de allierade i egenskap av krigsfångar.

3. Sovjetunionens regering samtycker till att inställa krigshandlingarna från och med den 4 september kl. 8 på morgonen på det frontavsnitt, som sträcker sig från höjden av Miinoa söderut, i fall Finlands regering uppfyller sovjetregeringens preliminära krav i enlighet med första punkten i detta av Sovjetunionen utfärdade meddelande, varvid alla andra frågor bör avgöras under vapenstillstånds-förhandlingarna.”

Med anledning av den andra punkten är det skäl att framhålla, att det svar, som i dag ingick icke fullständigt motsvarar den formulering, som jag om lördagen framlade för riksdagen. Enligt de informationer vi då hade „komma tyskarna att avväpnas och behandlas som krigsfångar”. Ur den nya texten framgår, att tyskarna böra överlätas åt de allierade i fall de icke avlägsna sig härifrån.

Angående den praktiska tillämpningen av vapenstillståndet bör sägas, att på endel frontavsnitt inställdes eldgivningen denna morgon kl. 8, såsom överenskommet var, men på endel avsnitt först senare och sannolikt icke ens ännu upphört på alla ställen. Denna omständighet bör dock icke tillmätas någon större betydelse, eftersom den åtminstone till stor del har kunnat bero på lokala orsaker eller missförstånd.

Vad andra praktiska åtgärder beträffar, har Republikens President, som jag redan i ett annat sammanhang nämnde, utsett mig till ordförande i den delegation, som avreser till Moskva, samt till medlemmar försvarsministern, generalen av infanteriet Rudolf Walden och förutvarande general-

stabechefen, generallöjtnant Oscar Enckell samt generalstabsöversten A. Paasonen. Som experter medfölja kanslichefen vid utrikesministeriet, minister P. J. Hynninen, bergsrådet Berndt Grönblom och jur.dr. Erik Castrén. Delegationen avreser inom de närmaste dagarna.

Till följd av de nyligen fattade politiska och militära avgörandena har i dag klockan sex evakuering inletts i alla de kommuner, som äro belägna öster om Moskva-fredens gränser men som inte tidigare ännu behövt evakueras. 70,000 människor och 60,000 djur kommer sålunda att evakueras. De flesta invånarna i de kommuner som nu komma att evakueras ha tillsvidade anvisats närmaste socknar på denna sida om Moskvagränsen; på detta sätt har evakueringen kunnat genomföras snabbare.

Ehuru evakueringen sammanfallit med den bästa skördetiden finnes likväl hopp om att en avsevärd del av skörden skall kunna räddas. Redan vid utgången av augusti hade från det återerövrade området hämtats ca 1,300,000 kg spannmål. De de dagliga sändningarna uppgå till ca 250,000 kg hade den räddade mängden tydligen avsevärt överskridit 2 milj. kg, innan evakueringen började.

En annan brännande fråga i detta ögonblick är vår handelsflottas öde. År 1939 hade vi ca 670,000 bruttoregister-ton. Därav återstod i juli detta år endast ungefär 417,000 bruttoregister-ton. Det resterande tonnaget har trafikerat Nordsjön, Östersjön och den norska kusten. Sedan trafiken på Nordsjön blivit allt mer riskabel har man försökt förlägga våra fartyg till Östersjöområdet, där vår nuvarande handelsflotta praktiskt sett för tillfället befinner sig. I tyska hamnar befinna sig åtminstone 18 finska båtar, eventuellt en del flera, men det förefaller som om dessa båtar finge återvända hem.

Då det hade varit möjligt, att det fattade politiska beslutet hade medfört störningar i ordningen, fick landets polis-makt order om att förhindra eventuella oroligheter. Statspolisen vidtog samtidigt preventiva åtgärder gentemot Tysklands propaganda-ombud samt vissa av deras förbindelsemän. Då det konstaterats att ledarna för det annars helt betydelselösa finska nationalsocialistiska partiet stått

i förbindelse med tyskarnas ombud vidtogs också gentemot dem vissa försiktighetsåtgärder. Av härvarande kretschefer för det tyska nationalsocialistiska partiet har krävts löfte om att han uppmärksam härvarande avdelnings alla medlemmar, vilka samtliga äro tyska medborgare, att hållas i sina bostäder. Polisen har inalles anhållit 9 personer. Dessutom bestämdes 6 personer att bosätta sig på landsorten och av 8 avfordrades löfte om att de skulle vistas i sina bostäder och avhålla sig från all politisk verksamhet. Den nationalsocialistiska organisationens tidningar „Kansallissosialisti“, „För Frihet och Rätt“, „Uusi Eurooppa“ och „Vapaa Suomi“ utkomma icke längre.

Den allmänna opinionen hade dock på grund av det militära lägets radikala utveckling de senaste tiderna till den grad fått det gjorda beslutet att mogna, att regeringens åtgärder på alla håll tagits emot med utomordentligt lugn. Inga som helst oroligheter ha förekommit, ej heller har man från något håll kunnat iakttaga tecken på verksamhet mot regeringens politik. På grund av detta har polisens åtgärder kunnat inskränkas, som av det föregående framkommit, till ett minimum ock också från dessa kommer man att avstå så fort det läge, som uppstått genom förbindelsernas avbrytande med Tyskland, slutligen klarnat.

Det svåra aktuella lägets förpliktelser har i vida medborgarkretsar uppfattats oväntat väl. Talrika, starka medborgarorganisationer ha skyndat att uttala sitt orubbliga förtroende för republikens överhuvud. Sålunda har Finlands Vapenbrödrarförbund godkänt och till regeringens kännedom bringat följande klämmor:

1) Vi böra sluta upp kring vår Överbefälhavare, Republikens överhuvud om möjligt ännu fastare än förr och skänka honom och hela statsledningen ett odelat, kraftigt stöd då det gäller att trygga vårt folks existens och framtid.

2) Vi böra i vår verksamhet ådagalägga självbehärskning, nationell disciplin och offervilja med beaktande av att landets väl står över allt. Söndringstendenserna böra undertryckas och kommunisternas verksamhet beslutsamt kvävas.

3) Vi böra för oss själva och andra klarlägga de minimiförutsättningar vid

vilka vårt folk under alla omständigheter bör fasthålla. Dessa äro: arméns bevarande, nödiga försvarsmöjligheter, självbestämmelserätt och medborgarnas integritet.

4) Ogrundad fredoptimism och farlig lättrogenhet beträffande fienden böra motarbetas och folkets fasta försvarsvilja upprätthållas på det att vi genom att fortsätta kampen skulle ha möjligheter att avvisa fordringarna på ovillkorlig kapitulaton eller därmed identiska fredsvillkor.

5) Den sociala verksamheten till förmån för dem, som i denna vårt folks ödestimma mest blivit lidande, isynnerhet den flyttade befolkningen, bör ytterligare effektiviseras. Genom den skapas de säkraste garantierna för vårt folks ståndaktighet och enighet.

6) Vi böra i vår omgivning stärka gemenskaps känslan, offervilligheten, verksamhetsenergin och tron på Finlands framtid, som bör tryggas med övervinande av också de största svårigheter.

Dessa klämningar ha någonting att lära oss envar under denna allvarliga tid.

Ungefär en likalydande proklamation har Finlands Reservofficersförbunds fullmäktige och styrelse vid ett gemensamt möta godkänt och bragt till Marskalken av Finland kännedom sitt orubbliga förtroende. För det tredje kan nämnas att representanter för Akateeminen Karjala-Seura i dag på morgonen besökte mig och meddelade, att föreningen är redo att ställa sina krafter till landets regerings förfogande.

Ärade folkrepresentanter!

Jag har i ljuset av de uppgifter regeringen förfogar över sökt ge en bild av läget just nu och de återverkningar lördagens beslut haft såväl på våra relationer till utlandet som på hemfronten.

Jag har skäl att understryka att vi stå inför uppgiften att reda upp ett synnerligen svårt krig med åtföljande mångfaldiga och komplicerade problem. Att få till stånd underhandlingar utan direkt kontakt har redan varit mödosamt och förenat med talrika svårigheter. Missförstånd uppstå och de kunna lätt bli ödesdigra. Ryssarna ha mången gång svårt att förstå våra synpunkter och våra i en annan historisk utveckling bottnade åsikter, vilket vi så ofta kunnat förmärka. Under sådana omständigheter böra vi på förhand räkna med att underhandlingarna komma att bli synnerligen svåra och att resultatet icke ens i bästa fall kommer att motsvara våra förhoppningar.

Regeringen hoppas, att riksdagen efter att ha åhört denna redogörelse måtte godkänna enkel övergång till dagordningen.

P u h e m i e s: Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n mukaan on asia pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pannaan pöydälle eduskunnan seuraavaan täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle eduskunnan seuraavaan täysistuntoon.

P u h e m i e s: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 23.

Täysistunto lopetetaan kello 21,47.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

E. H. I. Tammio.